

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 13

Рівне – 2019

УДК 159.923/.928:378

Рудюк Олег

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID iD: 0000-0003-0200-1982.
DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi13.131

ФАКТОРНА МОДЕЛЬ ЦІННІСНОЇ СТРУКТУРИ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. В статті представлено результати дослідження ціннісної структури особистості суб'єктів освітнього процесу у вищій школі. В ході проведеного дослідження виявлено, що система індивідуальних ціннісних пріоритетів викладачів закладу вищої освіти і здобувачів вищої освіти має специфічну структурну організацію, яка детермінується комплексом їх інтегральних ціннісних настанов. За результатами дослідження в якості інтегральних ціннісних настанов суб'єктів освітнього процесу у вищій школі виокремлено фактор «ціннісної диспозиції трансцендентності», який визначає спрямованість особистості на реалізацію мотиваційних цілей універсалізму, на забезпечення благополуччя усіх людей незалежно від їх соціальної приналежності, життєвих обставин і ситуацій без прагнення контролю або домінування над ними; фактор «ціннісної диспозиції досягнення», який визначає ціннісну настанову на особистий успіх і досягнення через прояв компетентності у відповідності із соціальними стандартами; фактор «ціннісної диспозиції консерватизму», який визначає особистісну настанову на прийняття і відтворення звичаїв, ідей, норм поведінки, прийнятих в соціумі.

Ключові слова: особистість, суб'єкт освітнього процесу, індивідуальні ціннісні пріоритети, ціннісна диспозиція трансцендентності, ціннісна диспозиція досягнення, ціннісна диспозиція консерватизму.

Постановка проблеми. Трансформація якісної структури освітнього процесу у вищій школі формує запит на результативну освітню парадигму, успішна реалізація якої забезпечуватиметься передусім готовністю усіх його учасників до свідомого і критичного вибору ціннісних пріоритетів власної освітньої діяльності. Результативність такого вибору багато в чому визначається характером відповідності індивідуальних ціннісних пріоритетів або ступенем ціннісної конгруентності учасників освітнього процесу у вищій школі – викладачів і здобувачів вищої освіти. Зважаючи на те, що на сьогодні маловідомим фактом є дані вивчення особливостей ціннісної структури викладачів і студентів, які взаємодіють в освітньо-культурному просторі вищої школи в нових соціально-економічних умовах розвитку, актуальним аспектом дослідження є вивчення системи їх індивідуальних ціннісних пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аксіологічний вимір освітньої діяльності та особливості ціннісної структури учасників освітнього процесу вже давно є предметом науково-психологічних досліджень (Bardi & Schwartz, 2003; Кирьякова, 2004; Kluckhohn, 2000; Леонтьєв, 2003; Mariański, 1990; Семків, 2010; Сластьонін, 2003; Трухан, 2010). Виявлення індивідуальних ціннісних пріоритетів викладачів і студентів, їх співставлення і встановлення як ціннісної «близькості», так і певних відмінностей, стали ключовими питаннями у теоретичних та емпіричних розвідках багатьох психологів (Schwartz, 1994, 1996; Schwartz, Melech, Lehmann, Burgess and Harris, 2001). З огляду на це, узагальнення результатів вже проведених теоретико-емпіричних досліджень та осмислення власного досвіду вивчення означених проблемних аспектів дозволило виокремити дослідницький підхід, найбільш продуктивний в річці розробки актуальної для нас проблеми. Йдеться, насамперед, про концептуальний підхід Шварца – автора методики для вивчення цінностей

особистості (Schwartz Value Survey). Зокрема, в аспекті вивчення змістового характеру і якісної структури системи індивідуальних ціннісних пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у вищій школі представляє цінність розроблена ним теорія динамічних відношень між базовими ціннісними типами, в якій описується концептуальна організація системи цінностей особистості (Карандашев, 2004).

Мета статті полягає у дослідженні факторної структури системи індивідуальних ціннісних пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у вищій школі.

Методика та організація дослідження. З метою вивчення особистісних цінностей учасників освітнього процесу у вищій школі на рівні індивідуальних пріоритетів, які найчастіше проявляються в їх соціальній поведінці, було використано методику Шварца (Карандашев, 2004). Зі списку із описом людини, який відповідає тому чи іншому із 10 типів цінностей, досліджуваному пропонувалося оцінити, в якій мірі описана в методиці людина схожа чи не схожа на нього. В даному випадку було використано шкалу із 5 позицій: від «дуже схожа на мене» до «зовсім не схожа на мене». В якості показників розвитку системи індивідуальних ціннісних пріоритетів викладачів та здобувачів вищої освіти використано наступні типи цінностей на рівні індивідуальних пріоритетів: конформність (conformity), традиції (tradition), доброта (benevolence), універсалізм (universalism), самостійність (self-direction), стимуляція (stimulation), гедонізм (hedonism), досягнення (achievement), влада (power), безпека (security).

Репрезентативна вибірка у кількості 119 осіб була сформована методом рандомізованого відбору з числа викладачів (n=63) та здобувачів вищої освіти (n=56) Рівненського державного гуманітарного університету. Реалізація комплексу дослідницьких заходів передбачала диференціацію дослідницького контингенту на основі параметрів статевої (серед викладачів закладу вищої освіти – 37 осіб жіночої і 26 осіб чоловічої статі; серед здобувачів вищої освіти – 29 осіб жіночої і 27 осіб чоловічої статі) і фахової (здобувачі вищої освіти за спеціальностями: гуманітарними – 20 осіб, економічними – 19 осіб, технічними 17 осіб; викладачі факультетів: психолого-природничого – 24 особи, фізико-технологічного – 18 осіб, педагогічного – 21 особа) приналежності. У ході емпіричного дослідження перевірялась гіпотеза про те, що система індивідуальних ціннісних пріоритетів особистості має специфічну структурну організацію, яка детермінується комплексом інтегральних ціннісних диспозицій, латентний характер яких не дозволяє експлікувати їх за допомогою традиційних стандартизованих психодіагностичних засобів. З цією метою було використано метод факторного аналізу (Factor Analysis).

Виклад основного матеріалу дослідження. Факторизація показників індивідуальних ціннісних пріоритетів учасників освітнього процесу у вищій школі, виміряних за допомогою методики Шварца, дозволила отримати факторну модель ціннісної структури їх особистості (див. табл. 1).

Таблиця 1

Факторна модель ціннісної структури особистості досліджуваних

Типи ціннісних орієнтацій	Фактори		
	1	2	3
універсалізм (Universalism)	.892		
доброта (Benevolence)	.847		
влада (Power)	-.779		
досягнення (Achievement)		.856	
самостійність (Self-Direction)		.824	
стимуляція (Stimulation)		.769	
гедонізм (Hedonism)		-.735	
традиція (Tradition)			.778
конформність (Conformity)			.736
безпека (Security)			.692

Зміст факторної моделі ціннісної структури суб'єктів освітнього процесу у вищій школі визначають три інтегральні особистісні фактори (диспозиції). Перший фактор, пояснюючи 29,4% дисперсії ознак, відображає ціннісні характеристики досліджуваних, які формально визначаються позитивним полюсом двох і негативним полюсом однієї змінної. З найбільшою факторною вагою у цей фактор увійшли наступні змінні: «*універсалізм*» (0,892) як ціннісна характеристика самотрансцендентності особистості, мотиваційною ціллю якої є толерантність, розуміння, захист благополуччя всіх людей і природи; «*доброта*» (0,847) як ціннісний тип, похідний від потреби у позитивній взаємодії, потреби в афіліації і забезпеченні процвітання соціальної групи; мотиваційна ціль даного типу – збереження благополуччя людей, з якими індивід перебуває в особистому контакті (корисність, лояльність, поблажливість, чесність, відповідальність, дружба, зріла любов); «*влада*» (-0,779) як ціннісна настанова, яка з урахуванням знаку визначає відсутність прагнення досягнення або збереження домінуючої позиції в рамках цілої соціальної системи. Центральна мотиваційна ціль даного типу – досягнення соціального статусу або престижу, контролю або домінування над людьми і ресурсами (авторитет, багатство, влада, збереження власного соціального іміджу, суспільне визнання). Категоризація даного фактора дозволяє ідентифікувати його сутнісну основу, зміст якої визначає ціннісна настанова особистості на реалізацію мотиваційних цілей універсалізму, на забезпечення благополуччя усіх людей незалежно від їх соціальної приналежності, на прояв доброзичливого ставлення до людей незалежно від життєвих обставин і ситуацій без прагнення контролю або домінування над ними. Таким чином, змістовно узагальнюючи змінні, які увійшли до першого фактору, інтерпретуємо його як фактор «*ціннісної диспозиції трансцендентності*».

Другий фактор, пояснюючи 25,7% дисперсії ознак, відображає ціннісні характеристики досліджуваних, які формально визначаються позитивним полюсом трьох і негативним полюсом однієї змінної. З найбільшою факторною вагою у цей фактор увійшли змінні: «*досягнення*» (0,856) як ціннісний тип, що фокусується на соціальному схваленні, повазі, і маніфестується високим рівнем компетентності особистості у безпосередній міжособистісній взаємодії; «*самостійність*» (0,824) як ціннісна настанова, яка полягає у реалізації визначальної особистісної потреби у самоконтролі і самокеруванні. Такий ціннісний тип є похідним від інтеракційних потреб в автономності і незалежності, і характеризується самостійністю мислення і вибору способів дії, в творчості і дослідницькій активності; «*стимуляція*» (0,769) як ціннісний тип, який полягає у прагненні новизни і глибоких переживань. Мотиваційною ціллю даного типу є забезпечення і підтримка оптимального рівня активності шляхом перманентної зміни вражень і стимульного середовища; «*гедонізм*» (-0,735) як ціннісний тип, мотиваційна ціль якого з урахуванням знаку визначається як індивідуальність до насолоди і чуттєвого задоволення. Якщо змістовно узагальнити характер змінних, що увійшли до другого фактору, то можна виділити спільну особливість – усі вони, в тій чи іншій мірі, визначають ціннісну настанову на особистий успіх і досягнення через прояв компетентності у відповідності із соціальними стандартами. З урахуванням цього, інтерпретуємо його як фактор «*ціннісної диспозиції досягнення*».

Третій фактор, пояснюючи 18,7% дисперсії ознак, відображає ціннісні характеристики досліджуваних, які формально визначаються позитивним полюсом трьох змінних. З найбільшою факторною вагою у цей фактор увійшли наступні змінні: «*традиція*» (0,778) як ціннісний тип, що фокусується на відтворенні досвіду групи і фіксується в традиціях та звичаях. Мотиваційна ціль даного типу – повага, прийняття звичаїв та ідей, які існують в культурі, та слідування їм; «*конформність*» (0,736) як ціннісний тип, мотиваційна ціль якого визначається стримуванням та запобіганням дій, а також схильностей та спонукань до дій, що можуть завдати шкоди іншим, або не відповідають соціальним очікуванням; характеризується проявом слухняності, самодисципліни, ввічливості, поваги до батьків та старших; «*безпека*» (0,692) як ціннісна настанова, яка полягає у прагненні до забезпечення соціального порядку, безпеки сім'ї, національної безпеки, взаємодопомоги. Мотиваційна ціль даного типу – безпека для інших людей та самого себе, гармонія, стабільність суспільства та взаємовідносин у ньому. Якщо змістовно узагальнити їх характер, то стає очевидним, –

визначений ціннісний симптомокомплекс відображає особистісну настанову досліджуваних на прийняття і відтворення звичаїв, ідей та норм поведінки, прийнятих в соціумі; характеризується прагненням до уникання дій, що не відповідають соціальним очікуванням; проявляється у культивуванні примату колективної та індивідуальної безпеки. Таким чином, з урахуванням узагальнень, здійснених в ході змістової інтерпретації змінних, що увійшли в структуру третього фактору, інтерпретуємо його як фактор «*ціннісної диспозиції консерватизму*».

Результати, отримані в нашому дослідженні, дозволяють поставити питання обґрунтування їх значення в аспекті як теоретичної, так і практичної «цінності». В якості критерію такого обґрунтування можна розглянути ступінь релевантності результатів тим, що вже були отримані в рамках інших наукових розвідок. В якості аргументу для обґрунтування ступеня релевантності результатів нашого дослідження тим, що вже були отримані іншими дослідниками (Schwartz, 1996). Результати досліджень Шварца у рамках теорії динамічних відношень між базовими ціннісними типами показали, що вони організовані у дві біполярні осі:

– *відкритість до змін (openness to change)*, що включає цінності самостійності (self-direction) і стимуляції (stimulation) – *консерватизм (conservation)*, що включає цінності безпеки (security), конформності (conformity) і традицій (tradition);

– *самовозвеличення (self-enhancement)*, що включає цінності влади (power) і досягнень (achievement) – *самотрансцендентність (self-transcendence)*, що включає цінності універсалізму (universalism) і доброти (benevolence).

Гедонізм (hedonism) як базовий ціннісний тип включає елементи як *відкритості до змін (openness to change)*, так і *самовозвеличення (self-enhancement)*.

Результати нашого дослідження в цілому підтвердили структуру базових ціннісних типів Шварца. У структуру емпіричної моделі відношень між базовими ціннісними типами, отриману на вибірці викладачів і студентів, було включено три інтегральні ціннісні фактори (диспозиції): «*трансцендентності*», «*досягнення*», «*консерватизму*». За результатами проведеного дослідження у структуру «*ціннісної диспозиції трансцендентності*» було включено основні ціннісні типи універсалізм (universalism) і доброта (benevolence), що і визначили зміст такого полюсу першої осі за Шварцом, як *самотрансцендентність (self-transcendence)*. Третім базовим ціннісним типом у структурі «*ціннісної диспозиції трансцендентності*» стала «влада» як ціннісна настанова, яка визначає відсутність прагнення досягнення або збереження домінуючої позиції в рамках цілої соціальної системи.

Також структурно схожим і в теоретичній моделі відношень між базовими ціннісними типами особистості Шварца, і в емпіричній моделі за результатами нашого дослідження виявився відповідно полюс першої осі, або *відкритість до змін (openness to change)* та фактор «*ціннісної диспозиції досягнення*». Якщо у Шварца структуру полюсу *відкритість до змін (openness to change)* визначили два ціннісні типи – самостійність (self-direction) і стимуляція (stimulation), то у нашому дослідженні у структуру фактору «*ціннісної диспозиції досягнення*» крім означених вище ціннісних типів самостійності (self-direction) і стимуляції (stimulation) увійшов ціннісний тип «досягнення» (achievement) і ціннісний тип, який змістовно визначає індиферентність до насолоди або чуттєвого задоволення («гедонізм»). Також структурно і змістовно ідентичними виявилися полюс першої осі *консерватизм (conservation)* у моделі Шварца і фактор «*ціннісної диспозиції консерватизму*» за результатами нашого дослідження. Базовими ціннісними типами, спільними для обох моделей виявилися: традиції (tradition), конформність (conformity), безпека (security). Виходячи з цього, можна припустити, що ціннісна структура особистості, визначена і описана Шварцом в рамках теорії динамічних відношень між ціннісними типами, виражає і підтверджує універсальний характер ціннісної структури особистості незалежно від її культурної і соціальної приналежності, що опосередковано знайшло своє підтвердження в результатах нашого дослідження.

Висновки і перспективи подальших розвідок. За результатами проведеного дослідження стало можливим стверджувати, що система індивідуальних ціннісних

пріоритетів учасників освітнього процесу у вищій школі – викладачів і студентів, має специфічну структурну організацію, яка детермінується комплексом інтегральних ціннісних диспозицій (факторів).

Зміст інтегрального фактора «ціннісної диспозиції трансцендентності» визначає ціннісна настанова особистості на реалізацію мотиваційних цілей універсалізму, на забезпечення благополуччя усіх людей незалежно від їх соціальної приналежності, на прояв доброзичливого ставлення до людей незалежно від життєвих обставин і ситуацій без прагнення контролю або домінування над ними. Фактор «ціннісної диспозиції досягнення» змістовно характеризується ціннісною настановою особистості на особистий успіх і досягнення через прояв компетентності у відповідності із соціальними стандартами. Зміст фактора «ціннісної диспозиції консерватизму» визначає ціннісна настанова особистості на прийняття і відтворення звичаїв, ідей та норм поведінки, прийнятих в соціумі; характеризується прагненням до уникання дій, що не відповідають соціальним очікуванням; проявляється у культивуванні примату колективної та індивідуальної безпеки.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в напрямку визначення умов оптимізації освітнього процесу у вищій школі та прогнозування рівня академічної успішності здобувачів вищої освіти залежно від характеру розвитку системи їх індивідуальних ціннісних пріоритетів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Карандашев, В. Н. (2004). *Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство*. Санкт-Петербург.
- Кирьякова, А. В., Мелекесов, Г. А. (2004). *Педагогическая аксиология и инновационные процессы в обучении*. Москва.
- Леонтьев, Д. А. (2003). *Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности*. Москва.
- Семків, І. І. (2010). Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. *Проблеми сучасної психології*, 10, 699-705.
- Сластенин, В. А., Чижакова, Г. И. (2003). *Введение в педагогическую аксиологию*. Москва.
- Трухан, О. В. (2010). Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків. *Проблеми сучасної психології*, 7, 713-726.
- Bardi, A., & Schwartz, S. H. (2003). Values and behavior: Strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1220. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0146167203254602>.
- Kluckhohn, F. R., & Strodtbeck, F. L. (2000). *Variations in Value Orientations*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Mariański, J. (1990). *W poszukiwaniu sensu życia. Szkice socjologiczno-pastoralne*. Lublin.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>.
- Schwartz, S. H. (1996). Value priorities and behavior: Applying of theory of integrated value systems. In C. Seligman, J. M. Olson, & M. P. Zanna (Eds.), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium*. (Vol. 8, pp. 1-24). Hillsdale, NJ: Erlbaum. Retrieved from doi. 10.12691/education-2-12-22.
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., & Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32, 519-542. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1177/0022022101032005001>.

REFERENCES

- Karandashev, V. N. (2004). *Metodika Shvartsa dlya izucheniya tsennostey lichnosti: kontseptsiya i metodicheskoye rukovodstvo*. [Schwartz's method for studying the values of personality: the concept and methodological guidance]. Sankt-Peterburg. [in Russian].

- Kiriakova, A. B., & Melekesov, G. A. (2004). *Pedagogicheskaya aksiologiya i innovatsionnye protsessy v obuchenii*. [Pedagogical axiology and innovative processes in teaching]. Moskva. [in Russian].
- Leontyev, D. A. (2003). *Psikhologiya smysla: priroda, stroyeniye i dinamika smyslovoy realnosti*. [Psychology of meaning: nature, structure and dynamics of the semantic reality]. Moskva. [in Russian].
- Semkiv, I. I. (2010). Individualni tsinnosti yak psykholoichni mekhanizmy formuvannya sotsialnogo kapitalu. [Individual values as psychological mechanisms of formation of social capital]. *Problemy suchasnoi psikhologii*, 10, 699-705. [in Ukrainian].
- Slastenin, V. A., & Chizhakova, G. I. (2003). *Vvedeniye v pedagogicheskuyu aksiologiyu*. [Introduction to pedagogical axiology]. Moskva. [in Russian].
- Trukhan, O. V. (2010). Psykholoichnyi analiz zhittevykh tsinnostey studentiv riznykh profesiynykh. [Psychological analysis of life values of students of different professional fields]. *Problemy suchasnoi psikhologii*, 7, 713-726. [in Ukrainian].
- Bardi, A., & Schwartz, S. H. (2003). Values and behavior: Strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1220. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0146167203254602>. [in English].
- Kluckhohn, F. R., & Strodtbeck, F. L. (2000). *Variations in Value Orientations*. Evanston, IL: Row, Peterson. [in English].
- Mariański, J. (1990). *W poszukiwaniu sensu życia. Szkice socjologiczno-pastoralne*. [In search of the meaning of life. Sociological and pastoral sketches]. Lublin. [in Polish].
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>. [in English].
- Schwartz, S. H. (1996). Value priorities and behavior: Applying of theory of integrated value systems. In C. Seligman, J. M. Olson, & M. P. Zanna (Eds.), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium*. (Vol. 8, pp. 1-24). Hillsdale, NJ: Erlbaum. Retrieved from doi: 10.12691/education-2-12-22. [in English].
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., & Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32, 519-542. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1177/0022022101032005001>. [in English].

THE FACTOR MODEL OF THE VALUE STRUCTURE OF THE SUBJECTS OF THE EDUCATION PROCESS IN HIGHER SCHOOL

Oleh Rudiuk

Candidate of Psychological Science,
Associate professor of the department of
general psychology and psychological diagnostics
Rivne State University of the Humanities
ORCID iD: 0000-0003-0200-1982.
DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi13.131

Abstract. *The article presents the results of the study of the value structure of personality of the subjects of the educational process in higher education. During the research it was found out that the system of individual value priorities of the lecturers of the institution of higher education and higher education students has a specific structural organization, which is determined by a set of integrated value guidelines. In quality of integral value guidelines of the subjects of educational process in higher school the following factors were singled out: “the value disposition of transcendence”, “the value disposition of achievement” and “the value disposition of conservatism”.*

The content of the “the value disposition of transcendence” is determined by the individual’s attitude towards the realization of the motivational goals of universalism, to ensure the well-being of all people regardless of their social affiliation, to show kindness towards people regardless of life circumstances and situations without seeking control or domination over them. “The value disposition of achievement” is characterized by the striving of the individual for personal success and achievement through the display of competence in accordance with social standards. The content of “the value disposition of conservatism” is defined by the individual’s attitude to the adoption and reproduction of customs, ideas and norms of behaviour adopted in society; it is characterized by the desire to avoid actions that do not meet social expectations; it is manifested in the cultivation of the primacy of collective and individual security.

It is supposed that an understanding of the patterns of development of the value structure of the subjects of the educational process in higher education can be the basis for its optimization and provision of effective prediction of the level of academic success of higher education students.

Key words: *personality, subject of the educational process, individual value priorities, value disposition of transcendence, value disposition of achievement, value disposition of conservatism.*

Стаття надійшла до редакції 02.12.2019 р.

З М І С Т

Барчі Б. Психологічне дослідження емоційного стану безробітних осіб.....	5
Вронська В. Історія розвитку медсестринства та удосконалення діяльності медичних сестер дошкільних навчальних закладів.....	11
Гордійчук К. Психологічні особливості професійного самовизначення старшокласників.....	15
Деревянко Н. «Допомога іншому» як стратегія просоціального розвитку особистості.....	20
Джеджеря О. Особливості емоційного переживання студентами актуальних ситуацій.....	25
Каргіна Н. Особливості надання психологічної допомоги особам з низьким рівнем психологічного благополуччя: можливості та обмеження.....	31
Клюйко Л. Психологічні чинники феномену суб'єктивного благополуччя та його впливу на задоволеність життям особистості.....	36
Корнієнко І. Дослідження житлового простору і його роль у емоційній саморегуляції особистості.....	42
Корчакова Н. Репутація групи як мотив дитячої просоціальності.....	48
Крюкова Л. Вплив емоційної сфери на процеси адаптації першокласника до навчального процесу..	57
Кулакова Л., Кулаков Р. Шляхи формування почуття власної гідності особистості в онтогенезі.....	64
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Психологічні особливості роботи з батьками в психотерапії дітей та підлітків.....	79
Михайлова І. Аналіз ефективності прийняття «сильної пози» як засобу корекції низького рівня самооцінки.....	75
Назаревич В. Соціальне вигнання як форма остракізації в навчальному середовищі.....	82
Омельченко Т. Експериментальне дослідження самооцінки реалізації життєвих цілей майбутніх практичних психологів.....	90
Павелків Р., Безлюдна В., Осьмак Л. Психологічний аналіз комунікативних бар'єрів майбутніх психологів	97
Примачок Л. Професійна компетентність як інструмент ефективного фахового становлення спеціаліста з фізичної реабілітації.....	106
Рудюк О. Факторна модель ціннісної структури суб'єктів освітнього процесу у вищій школі.....	116
Савуляк В. Особливості соціального сприймання у підлітковому віці.....	123
Слободянюк О., Радчук Г. Розвиток соціального інтелекту у студентів – майбутніх педагогів.....	129
Созонюк О. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів..	136
Сочинська Р. Емпіричне вивчення психологічних особливостей розвитку творчого потенціалу у підлітків.....	142
Сторож О. Роль креативності у розвитку творчої соціалізації особистості.....	147
Сукнацька А. Самотність і особливості її переживання в юнацькому віці.....	154
Коломієць Т., Тачук В. Чинники задоволеності шлюбом на різних етапах дорослості.....	159
Філоненко Д. Структура мотивації досягнень особистості ІТ-спеціаліста.....	165
Хомич І. Факторна структура особистості молодшого школяра.....	173
Нуравтсева N. Psychological features of facilitative interaction in the process of organizing dialogues at the lessons at secondary school.....	180
Чмуневич Н., Павелків В. Особливості розуміння феномену свободи в підлітковому та юнацькому віці.....	190
Щербакова О. Емоційний інтелект та академічні здібності учнів старшого підліткового віку.....	195
Відомості про авторів	201